

เสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซกับพุทธทาสภิกขุ*

Freedom in the Views of Jean Jacques Rousseau and Buddhadasa Bhikkhu

พระมหานิกอร์ ปโมทิตโต, จักรพรรณ วงศ์พรพวัน, พระครูภาวนาโพธิคุณ¹, อุทัย กมลศิลป์ และสุรพันธ์ สุวรรณศรี²

Phramaha Nikorn Pamothito, Chakkapan Wongpornpavan, Phrakru Bhavanaphodhikun,

Uthai Kamolsil and Surapan Suvannasri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahamakaut Buddhist University, Roi Et Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Phramahanikornsittiprapa@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซ 2) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ 3) เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซกับพุทธทาสภิกขุ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ธรรมชาติแรกเริ่มของมนุษย์มีเสรีภาพติดตัวมาแต่กำเนิด มนุษย์จึงมีสิทธิที่จะกระทำการใดๆ ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรค เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน และการนับถือศาสนา เมื่อมนุษย์มีการเข้าร่วมเป็นสังคมเดียวกัน เพื่อป้องกันการถูกกดขี่จากชนชั้นปกครอง ที่จะขัดขวางต่อกระบวนการเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ก็เพื่อให้มนุษย์เข้าถึงอุดมคติแห่งเสรีภาพ ความเสมอภาคกันอย่างแท้จริง

2. ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์นั้นมิได้จิตใจที่บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส ตัณหา อันเป็นความทะยานอยาก ซึ่งไม่ใช่สิ่งสำคัญกับการดำเนินชีวิต สภาพจิตใจของมนุษย์มีอิสรภาพจากพันธนาการทั้งปวง เมื่อสังคมมนุษย์มีความเห็นแก่ตัว มีความยึดมั่นครอบครองในอำนาจของตนด้วยความเห็นผิด การจะเข้าถึงความเป็นอิสรภาพอย่างแท้จริงได้นั้นจะต้องอาศัยศีลธรรมเพื่อให้สังคมมนุษย์มีธรรมภายในจิตใจ

*ได้รับบทความ: 12 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2563

Received: March 12, 2020; Revised: June 15, 2020; Accepted: June 17, 2020

3. เสรีภาพของมอง ฌากส์ รูสโซกับพุทธทาสภิกขุมีความเหมือนกันในเรื่องของสันติภาพ เพราะต่างก็มีความต้องการให้สังคมมีความสุข ส่วนความต่างกันนั้น รูสโซจะให้ความสำคัญทางกายภาพที่ถูกครอบงำด้วยความเป็นทาส เช่น การถูกเอาเปรียบจากกฎเกณฑ์ทางการเมือง ในขณะที่พุทธทาสภิกขุมองว่า การเข้าถึงกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เป็นสภาวะของความว่างจากการครอบงำจากสิ่งทั้งปวง มนุษย์จะต้องสละความเห็นแก่ตัวเพื่อสังคมส่วนรวม นั่นคือความมีอิสรภาพภายในจิตใจที่ปราศจากตัวตน

คำสำคัญ: เสรีภาพ; การเมือง

Abstract

The aims of this research were: 1) to study the concepts of freedom in the views of Jean Jacques Rousseau; 2) to study the concepts of freedom in the views of Buddhadasa Bhikkhu; 3) to compare the concepts of Jean Jacques Rousseau and Buddhadasa Bhikkhu.

The results were as follows:

1. The original nature of human beings had innocent freedom. Humans have the right to take any action as he/she wishes without obstacles, such as freedom of speech, writing and religion, etc. When humans are joined into the same society. There must be a law with intention to control and to prevent oppression from the ruling class that obstruct the process of people's freedom. This is to allow humans to access the ideal of freedom of society that is truly equal.

2. The true nature of a human being is a pure heart without lust, which is desire, which is not important in life. The state of human mind and free nature from all bondage. When human society is selfish and possesses power with the selfish, in order to be able to achieve true freedom, morality must be relied upon in order for human society to have Dhamma within the mind. this allows them to reach freedom and escape from all possessions.

3. The freedom in the views of Jean Jacques Rousseau and Buddhadasa Bhikkhu are the same in terms of peace. The difference is that Jean Jacques Rousseau gives importance to the physical possessions that are dominated by slavery, such as being exploited by as political rules, etc. While the Buddhadasa Bhikkhu views that to access to rules of nature is a state of being free from the dominance of all things. Humans must sacrifice selfishness for the society. That is freedom within the mind without self.

Keywords: Freedom; Politics

1. บทนำ

ปรากฏการณ์ของกระแสสังคมที่มีการเรียกร้องถึงเสรีภาพในส่วนของปัจเจกชนและทางการเมือง การปกครองมีมากยิ่งขึ้นทั่วโลก เนื่องจากปัญหาทางการเมืองการปกครอง และยังมีปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นระบบใหญ่ เพราะมนุษย์มีความเชื่อมโยงถึงกันจากสังคมเล็กไปสู่สังคมใหญ่ จึงเกิดกระแสเรียกร้องความมีเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพเกิดขึ้น เสรีภาพทางสังคมเป็นเรื่องที่มนุษย์เราสมมติขึ้นใช้ร่วมกัน เสรีภาพจะดีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อเรารวมกันอยู่ แต่ทุกคนได้ร่วมกันตั้งกฎระเบียบขึ้น ในการอยู่ร่วมกันทุกคนจะต้องเคารพในเสรีภาพของกันและกัน (Phromtha, 1996)

ฌอง ฌากส์ รูสโซ ได้กล่าวถึงสภาวะของมนุษย์ว่า “มนุษย์เกิดมาเสรี แต่ทุกหนทุกแห่งเขาอยู่ในเครื่องพันธนาการ” (Rousseau, 1974) มนุษย์มีคุณสมบัติอยู่เพียงไม่กี่อย่าง ได้แก่ มนุษย์มีเสรีภาพ มนุษย์มีความเสมอภาคกัน แต่เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกัน คุณสมบัติหรือความนึกคิดของมนุษย์ได้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง มนุษย์เริ่มห่างเหินจากตัวเอง และเริ่มมีความโหดร้ายกับบุคคลอื่น ตลอดจนความไม่เท่าเทียมกันในด้านต่างๆ ก็เริ่มปรากฏให้เห็น (Suphaphol, 2014)

พุทธทาสภิกขุ กล่าวว่าข้อแรกต้องย้อนไปถึงพื้นฐานของธรรมชาติก่อนเลยว่า ที่จริงเราก็มีอิสรภาพ เสรีภาพตามธรรมชาติ (Buddhadasa Bhikkhu, 2016) มนุษย์เกิดมาอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ มนุษย์จึงมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เพื่อให้บรรลุถึงพระนิพพาน ถ้าสังคมไม่มีหลักศีลธรรมก็จะกลายเป็นเรื่องทำลายโลกทั้งสิ้น การมีความรักในผู้อื่นคือจิตที่พัฒนาถึงที่สุด เป็นอิสระจากความเห็นแก่ตัว จะช่วยให้สังคมน่าอยู่และเกิดความสงบสุขได้ ซึ่งที่ผ่านมามีผู้คนจำนวนมากในสังคมได้นำไปปฏิบัติและเกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของตน (Choikhitphan, 2015)

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นการศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซ กับ พุทธทาสภิกขุ ด้านสังคม การเมืองการปกครอง และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพของมนุษย์ ในระดับปัจเจกชนและระดับสังคม จึงจะได้ทำการวิจัยถึงความหมาย อุปสรรค วิธีการเข้าถึง และอุดมคติของเสรีภาพว่าเป็นอย่างไร ความเหมือนและความต่างแห่งเสรีภาพของสังคมจะทำได้อย่างไร ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยแนวคิดของท่านทั้งสองให้กว้างและชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการขยายความรู้ทางวิชาการและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาและสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซ
2. เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ
3. เพื่อเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซ กับ พุทธทาสภิกขุ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย ครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ

เอกสารในการวิจัยผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับแปลของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย งานเขียนของมอง ฌากส์ รุสโซ จินดา จินตนาเสรี แปลโดย วิภาดา กิตติโกวิท และศุภชัย ศุภผล แปล และงานเขียนของพุทธทาสภิกขุ โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพ และ 2) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา วารสาร เอกสารงานวิจัย บทความวิชาการ หนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องเสรีภาพ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

การเปรียบเทียบข้อมูล นำข้อมูลที่ทำกรรวบรวมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ นำข้อมูลมาจัดกลุ่ม จัดหมวดหมู่ แปรความ ตีความแล้ว จึงนำข้อมูลมาเปรียบเทียบความเหมือนกันและความต่างกันของแนวคิดเรื่องเสรีภาพระหว่าง มอง ฌากส์ รุสโซ กับพุทธทาสภิกขุ

วิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดกลุ่ม จัดหมวดหมู่ แล้วแปรความ ตีความ แล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย รวมทั้งเสนอแนะเนื้อหาเพิ่มเติมบางประเด็นที่ได้จากการศึกษา เพื่อประโยชน์ในด้านวิชาการต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของมอง ฌากส์ รุสโซ กับพุทธทาสภิกขุ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นฐานจนได้ผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดเสรีภาพตามทัศนะของมอง ฌากส์ รุสโซ จากการศึกษานวนคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเสรีภาพตามทัศนะของมอง ฌากส์ รุสโซ ที่ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารวิชาการ พบว่า

1.1 ความหมายของเสรีภาพตามทัศนะของมอง ฌากส์ รุสโซ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นสำคัญเพื่อการวิจัยไว้ 2 ประเด็น ดังนี้ 1) ประวัติและผลงานของมอง ฌากส์ รุสโซ เกิดและมีชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ 18 ค.ศ.1778 เกิดในเมืองเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เป็นนักปรัชญา นักเขียน นักทฤษฎีการเมือง และนักประพันธ์เพลงที่ฝึกหัดด้วยตนเองแห่งยุคเรืองปัญญา 2) ความหมายของเสรีภาพรุสโซ ได้ให้ความสนใจในการต่อต้านการจำกัดเสรีภาพของประชาชน ที่มีอยู่สังคมฝรั่งเศสในขณะนั้น ซึ่งรุสโซได้ให้ความหมายของเสรีภาพไว้ ดังนี้ 1) เสรีภาพโดยกำเนิด รุสโซ ได้กล่าวไว้ว่ามนุษย์เกิดมาเสรี แต่ทุกหนทุกแห่งเขาอยู่ในเครื่องพันธนาการ เขาเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพมาแต่กำเนิด 2) เสรีภาพทางสังคม หมายถึง การมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันของสมาชิกในสังคม 3) เสรีภาพทางกฎหมาย เป็นกฎหมายที่ได้จากเจตจำนงของประชาชน จึงเป็นเสรีภาพของประชาชนเรื่องกฎระเบียบ

1.2 อุปสรรคของเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซ ได้ให้ความหมายคำว่า อุปสรรคว่าเป็นเครื่องขัดข้อง ขัดขวาง กีดขวาง ในกรณีนี้ก็เช่นกันย่อมหมายถึงเครื่องขัดข้องเป็นอุปสรรคของเสรีภาพที่จะเกิดในสังคมได้ตามทัศนะของรูสโซ สรุปได้ดังนี้ 1) การเป็นทาส คือ การยอมตนอยู่ภายใต้อาณัติของผู้มีอำนาจ รูสโซกล่าวว่า “ข้าพเจ้ายอมรับว่าอำนาจทั้งปวงย่อมมาจากพระเป็นเจ้าเบื้องบน แต่การเป็นทาสไม่ใช่พระประสงค์ของพระเป็นเจ้า 2) กฎหมายที่ไร้ศีลธรรม ถ้ากฎหมายที่ออกมาควบคุมไม่ได้เป็นไปตามเจตจำนงเสรีของประชาชนในสังคมแล้ว กฎหมายเหล่านั้นก็ย่อมเป็นสิ่งที่ใช้ทำร้ายเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นปกครองอย่างแนบเนียน 3) รูปแบบการปกครอง รูปแบบที่นำมาใช้ปกครองจะเป็นอุปสรรคใหญ่ของสังคม ถ้ารูปแบบการปกครองนั้นไม่เป็นไปตามเจตจำนงของประชาชน ประชาชนจะถูกกดขี่จากชนชั้นปกครองที่ใช้อำนาจบังคับด้วยกฎหมายที่ไม่ยุติธรรม

1.3 วิธีการสู่เสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับวิธีการ ว่าเป็นกระบวนการทำงานอย่างมีระบบระเบียบที่ชัดเจนเป็นไปตามขั้นตอน วิธีการสำคัญที่จะนำพาประชาชนไปสู่เสรีภาพไว้ ดังนี้ 1) สัญญาประชาคมสู่เสรีภาพ ก่อนหน้านั้นมนุษย์ทั้งหลายอยู่ด้วยความโดดเดี่ยวไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน ต่อมาจึงรวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม การทำสัญญาร่วมกันจึงเกิดขึ้น เป็นการสละภาวะตามธรรมชาติ มาถือเอาเสรีภาพที่จะเกิดขึ้นในสภาพของสังคมแทน 2) เจตจำนงสู่เสรีภาพ รูสโซกล่าวว่าการที่สังคมจะมีเสรีภาพ การอยู่ร่วมกันแบบสังคมธรรมดาคือ ต้องมีกฎ กติกาหรือกฎหมายที่ต้องออกโดยเจตจำนงของประชาชนในสังคมเท่านั้น ที่จะร่างกฎหมายมาใช้ควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกที่มีพฤติกรรมเป็นอันตรายต่อผู้อื่น 3) เสมอภาคสู่เสรีภาพ ความเสมอภาคนี้เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของเสรีภาพทางสังคม เพราะถ้ามนุษย์ไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับผู้อื่นแล้ว สังคมย่อมมีแต่ความเลื่อมล้ำ เสรีภาพย่อมไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย

1.4 อุดมคติของเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซ ได้กล่าวถึงอุดมคติของเสรีภาพว่ามีในระดับของบุคคลและสังคม เป็นแนวความคิดที่สำคัญเป็นสิ่งที่ขับเคลื่อนให้มนุษย์ใช้ดำเนินชีวิตและการปกครองสังคม โดยสรุปมีดังนี้ 1) เสรีภาพแห่งภาวะธรรมชาติและศีลธรรม รูสโซกล่าวว่า “มนุษย์เกิดมาเสรี แต่เขาถูกพันธนาการอยู่ทั่วทุกแห่ง” การกลับไปสู่ธรรมชาติเป็นอิสระอย่างที่สุด 2) เสรีภาพแห่งสังคม ประชาธิปไตย เป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับประเทศเล็ก จึงง่ายที่จะปกครองบริหารประเทศโดยประชาชนเป็นผู้ที่ช่วยกันดูแลผลประโยชน์ของประเทศร่วมกัน มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน 3) เสรีภาพแห่งสันติภาพ ความสงบสุขเป็นสังคมในอุดมคติที่มนุษย์ชาติมุ่งหวังที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สังคมที่อุดมไปด้วยความมีสิทธิเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ อันจะนำไปสู่สังคมนิยมสันติภาพอย่างแท้จริง

2. แนวคิดเสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับเสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ที่ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า

2.1 ความหมายของเสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นสำคัญเพื่อการวิจัยไว้ 2 ประเด็น ดังนี้ 1) ประวัติและผลงานของพุทธทาสภิกขุ เกิดเมื่อวันอาทิตย์ที่ 27 พฤษภาคม 2449 จังหวัดสุราษฎร์ธานี จัดตั้งสถานปฏิบัติธรรม สวนโมกขพลารามและสวนโมกขนาถาสนา ออกหนังสือพิมพ์พุทธศาสนาซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ทางพระพุทธศาสนาฉบับแรกของไทย หนังสือชุดธรรมโฆษณ์ นอกจากนี้ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในทวีปยุโรปและอเมริกาเหนือ ล้วนศึกษางานของท่านเมื่อปี พ.ศ. 2508 หนังสือเรื่องแก่นพุทธศาสนาได้รับรางวัลจากองค์การยูเนสโก ปีพ.ศ. 2548 องค์การยูเนสโกมีมติประกาศยกย่องให้ “พุทธทาสภิกขุ” เป็นบุคคลสำคัญของโลก เป็นชาวไทยคนที่ 18 ที่ได้รับการยกย่อง

2) ความหมายของเสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ความเป็นอิสระจากสิ่งครอบงำ โดยแบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ 1) เสรีภาพทางโลก เป็นเสรีภาพของบุคคลและสังคมการปกครองที่ต้องอาศัยหลักของศีลธรรมในการดำเนินชีวิต 2) เสรีภาพทางธรรม อันเป็นเสรีภาพภายในที่รู้ถึงอริยสัจธรรมสูงสุด คือนิพพาน ซึ่งสรุปได้ดังนี้ 1) เสรีภาพโดยกำเนิด หมายถึง ธรรมชาติของมนุษย์มีจิตใญ่บริสุทธิ์ปราศจากตัณหาอันเป็นความทะยานอยาก สภาพจิตใจเริ่มแรกจึงมีธรรมชาติที่สว่าง สะอาด สงบ มีความเป็นอิสระภาพจากพันธนาการทั้งปวง 2) เสรีภาพทางสังคม หมายถึง การมีความอิสระที่จะกระทำการใดๆ ภายใต้กรอบของกฎหมาย สังคมที่มีเสรีภาพต้องเป็นสังคมที่ทุกคนเท่าเทียมกัน ใช้หลักศีลธรรมในการดำเนินชีวิต 3) เสรีภาพที่ไร้ตัวตน เป็นความหมายสูงสุด ที่ท่านพยายามอธิบายแก่มหาชนที่สนใจในหลักคำสอนของพุทธศาสนา เพราะคำว่าอิสรภาพหรือเสรีภาพในทางธรรม คือการทำตนให้ปราศจากกิเลสมูลทั้งสาม คือ โลภะ โทสะ และโมหะ

2.2 อุปสรรคของเสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ พุทธทาสภิกขุได้ให้ทัศนะไว้ว่าอุปสรรคที่เป็นปัญหาของเสรีภาพ แบ่งเป็น 2 ประเด็น 1) อุปสรรคทางโลก คืออุปสรรคที่เป็นปัญหาทางด้านการปกครอง และด้านสังคม 2) อุปสรรคทางธรรม คือการเน้นไปที่ตัวบุคคลอันเกิดจากภาวะที่ถูกบีบคั้นจากกิเลส 1) ความเห็นแก่ตัว เป็นไปเพื่อประโยชน์ของตนเท่านั้น 2) ความยึดมั่นถือมั่น ยึดติดในอำนาจลาภสักการะต่างๆ 3) ความเห็นผิด ไม่รู้ถูกผิด ไม่เป็นไปตามสัจจธรรม ซึ่งเป็นอุปสรรคใหญ่ของมนุษย์และสังคม

2.3 วิธีการสู่เสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ พุทธทาสภิกขุได้สรุปถึงวิธีการสู่เสรีภาพไว้ 3 วิธี ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมคือ 1) ธัมมิกสังคมสู่เสรีภาพ สังคมส่วนมากนิยมความถูกต้อง 2) ศีลธรรมสู่เสรีภาพ ปัจเจกชนมีศีลธรรมเป็นพื้นฐานชีวิต 3) อริยมรรคสู่เสรีภาพ กระบวนหรือวิธีการที่ถูกต้องเป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิต

2.4 อุดมคติของเสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ก็คือการดับทุกข์จากกิเลส ตัณหา อุปาทานเครื่องร้อยรัดพันธนาการจิตใจต่างๆ และพัฒนาตนให้เข้าถึงอุดมคติแห่งเสรีภาพ อันเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา มี 3 ประการ คือ 1) เสรีภาพแห่งสันติภาพ ความสงบสุขของมนุษย์

และสังคม 2) เสรีภาพแห่งอิทัปปัจจยตา การเข้าถึงกระบวนการของธรรมชาติ 3) เสรีภาพแห่งความว่าง เมื่อทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปด้วยความว่างแห่งตัวตน ความยึดมั่นถือมั่นก็ไม่มี ซึ่งตรงกับความหมายสูงสุดในทางพุทธศาสนา

3. การเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซกับพุทธทาสภิกขุ ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซกับพุทธทาสภิกขุ มีความเหมือนและความต่างกัน ดังนี้

ความเหมือนกันระหว่างรูสโซ กับพุทธทาสภิกขุต่างก็เห็นตรงกันว่ามนุษย์มีเสรีภาพมาแต่กำเนิด ท่านทั้งสองเห็นว่าเสรีภาพนั้น เป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์ที่สุดในเมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ไปเรื่อยๆ เสรีภาพนั้นก็ควรจะต้องได้รับการพัฒนาทำให้มนุษย์มีเสรีภาพ จึงจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ความต่างกันระหว่างรูสโซกับพุทธทาสภิกขุ นั้น สำหรับรูสโซเป็นแนวคิดเชิงประจักษ์ที่เห็นเป็นรูปธรรมดังที่เห็นเหตุการณ์ทางสังคม เริ่มจากเสรีภาพโดยกำเนิดและเข้าสู่กระบวนการเพื่อรักษาและพัฒนาเรื่องเสรีภาพอันได้แก่การทำสัญญาประชาคม ถึงแม้ว่าท่านทั้งสองจะมีแนวคิดเรื่องเสรีภาพก็จริง แต่โดยหลักการและวิธีการไปสู่เสรีภาพนั้นต่างกัน ซึ่งรูสโซอาศัยสังคมหรือมนุษย์ด้วยกันสร้างเสรีภาพ ยอมรับกฎเกณฑ์ที่ตกลงร่วมกันเป็นเครื่องมือในการสร้างเสรีภาพ ส่วนพุทธทาสภิกขุนั้นเป็นการเชื่อมโยงหลักธรรมทางพุทธศาสนาอ้างเหตุอ้างผลที่มีอยู่ในพุทธศาสนาเป็นการกำจัดสิ่งที่อยู่ภายในตัวเอง (กิเลส) ออกไปจากตัวเราเป็นการน้อมเอาสิ่งภายในมาพิจารณา โดยมีอุดมคติของเสรีภาพอันสูงสุดก็คือการดับทุกข์จากกิเลส ตัณหา อุปาทานเครื่องร้อยรัดพันธนาการจิตใจ และพัฒนาตนให้เข้าถึงพระนิพพาน สลัญญตา อิทัปปัจจยตา ซึ่งถือว่าเป็นอุดมคติอันสูงสุดของพุทธศาสนา

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง เสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซกับพุทธทาสภิกขุซึ่งเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร จึงได้นำประเด็นเหล่านั้นมาอภิปรายผล ดังนี้

1. เสรีภาพเป็นเป้าหมายที่มนุษย์มุ่งหวังที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โดยกำหนดเป็นเป้าหมายของชีวิตและสังคม เพราะมนุษย์มีเสรีภาพติดตัวมาแต่กำเนิด ซึ่งสอดคล้องกับวสิน อินทสระ (Inthasara, 2001) กล่าวไว้ในหนังสือ จริยศาสตร์ สรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพเป็นของตนเองในขอบเขตแห่งกฎหมายและศีลธรรมอันดีงาม ใครจะมาจำกัดเสรีภาพของเราไม่ได้ เช่น เสรีภาพในร่างกาย ในความคิดเห็น ในการแสดงออกที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่มีข้อแม้ว่าเสรีภาพต้องอยู่ในขอบเขต คือต้องใช้เสรีภาพในทางดีเท่านั้น เสรีภาพที่เกินขอบเขตมีแต่จะนำภัยมาสู่ตนและคนอื่น เพราะมนุษย์ผู้ใช้เสรีภาพนั้นจะต้องมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม

2. เสรีภาพในพุทธศาสนาคือการตั้งศักยภาพของหลักสันติภาพ เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ ออกมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล โดยมีเป้าหมายของเสรีภาพขั้นต้นที่สุดคือการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จนกระทั่งถึงขั้นสูงสุดคือ พระนิพพาน ซึ่งถือว่าเป็นเสรีภาพที่ดีที่สุด เพราะเป็นการหลุดพ้นจากการครอบงำของกิเลส ซึ่งสอดคล้องกับงานของพระพรหมคุณาภรณ์ (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2005) กล่าวไว้ในหนังสือ รัฐศาสตร์และจริยธรรม ถ้าเราไม่มีเป้าหมาย แนวคิด มีแต่ความประมาท เสรีภาพก็จะกลายเป็นเสรีภาพที่ไม่ตอบสนองจุดหมายของประชาธิปไตย แต่จะเป็นเสรีภาพที่ทำลายประชาธิปไตยเสียเอง เพราะฉะนั้นในการใช้เสรีภาพ คนจึงไม่รู้ตัวเลยว่าตนเองนั้นกำลังใช้เสรีภาพเพื่อสนองราคะ โลภะ โทสะ ตัณหา มานะ ที่เป็นเรื่องของความเห็นแก่ตัวเท่านั้น

3. การเปรียบเทียบเสรีภาพของรุสโซกับพุทธทาสภิกขุทำให้เห็นจุดมุ่งหมายของเสรีภาพที่ต่างกัน รุสโซได้กล่าวถึงเสรีภาพในด้านต่างๆ เช่นด้านความคิด ด้านการมีสิทธิในสังคม ที่ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากผู้ปกครองที่ออกกฎหมายมาลิดรอนสิทธิของประชาชน ส่วนพุทธทาสภิกขุ ได้แบ่งเสรีภาพออกเป็น 2 ระดับ คือระดับต่ำ ได้แก่ ความสงบสุขในการอยู่ร่วมกันในสังคม และระดับสูงคือ การทำจิตใจให้ปราศจากอกุศลมูล ได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ โดยมีเป้าหมายสูงสุดของเสรีภาพคือพระนิพพาน ซึ่งสอดคล้องกับราชบัณฑิตยสถาน (Royal Institute, 1997) ได้ให้ความหมายของเสรีภาพไว้ว่า เสรีภาพหมายถึง อิสระความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งมีหลายนัย เช่น เสรีภาพในการพูดในการเขียนในการนับถือศาสนาในลัทธิการเมือง ในทางพระพุทธศาสนาถือว่า เมื่อจิตหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาเข้าสู่ภาวะนิพพาน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำไปประยุกต์ใช้

ในการทำวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของมอง ฌากส์ รุสโซ กับพุทธทาสภิกขุนี้ ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

1.1 ควรมีการส่งเสริมให้มีการนำเอาแนวคิดเรื่องเสรีภาพนี้มาปรับใช้ในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

1.2 ควรมีการส่งเสริมการนำแนวคิดเรื่องเสรีภาพไปปรับใช้ในรูปแบบการปกครองในทุกๆ ระดับ เพื่อไม่ให้เกิดการเอาเปรียบกันอันเกิดจากระบบ และกฎเกณฑ์ของรูปแบบการปกครอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งนี้มีบางประเด็นที่เกี่ยวกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพที่ผู้วิจัยไม่ได้ทำการวิจัยลงลึกให้ชัดเจน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงจะได้นำมาเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 การแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนของสังคมไทยตามทัศนะของมอง ฌากส์ รุสโซ

2.2 การแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนของสังคมไทยตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

1. จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้เข้าใจถึงแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของฌอง ฌากส์ รูสโซ ว่ามีความสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก หากทำตามได้สังคมจะมีแต่ความสงบ
2. จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้เข้าใจแนวคิดเรื่องเสรีภาพตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาจิตใจของบุคคล เพื่อสังคมที่ดีและมีความสงบจากภายในเป็นสำคัญ อันเป็นอิสรภาพหรือเสรีภาพในทางธรรม
3. จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถนำองค์ความรู้ จากงานวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการให้ความรู้เรื่องเสรีภาพแก่สังคม เพื่อการพัฒนาสังคมให้ถึงซึ่งเสรีภาพทั้งสองส่วน คือ เสรีภาพทางโลกกับเสรีภาพทางธรรม

References

- Buddhadasa Bhikkhu. (2016). *Art of life*. Bangkok: Dharmapa and Banluetham Institute Publishers.
- Choikhitphan, T. (2015). The role of Phra Dharmakosajarn (Phutthasat Phikkhu) on the promotion of peace and peace in Thai society. *Master of Arts Degree*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Inthasara, W. (2001). *Ethics*. Bangkok: Bannakit Publishers.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2005). *Ethics and ethics of Buddhist politicians*. Bangkok: Buddhaddhamma Foundation.
- Phromtha, S. (1996). *Social and Political Philosophy*. 2nd edition. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Rousseau, J.J. (1974). *Community contract*. Jinda Chintanaseri Translate. Bangkok: Bophit Publishing.
- Royal Institute. (1997). *English-Thai Philosophical Dictionary*. 2nd edition. Bangkok: Royal Institute.
- Suphaphol, S. (2014). *Comparative Study of Levels of Explanation in Community Contracting Theory of John Locke and Jean Jacques Russo*. Bangkok: Chulalongkorn University.

